

նաեւ Բ. ճառին ուղղագրութեան կարտ տեղերը. մանրակրկիտ բաղդատութիւնները կը թողունք Կարապետոց եպիսկոպոսին գործոց ապագայ քննական հրատարակութեան:

Հ. Ա. ՂԱՌԴԱՆՆԱՆ

ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳՐԱՅ ՆՈՐ-ԲԱՏԱԶԷՏԻ

Յոցսկ Զնորոց Ս. Աստուածոյն Վնայ հիկեղծոյն:

(Շարուն-ու-ի-ն)

24.

Մ Ա Շ Ո Յ

?

ԹՈՒՂԹԹ 190: — ՄծծՈՒԹԹԻՒՆ 19X33X6 սմ.: — ԳՐՈՒԹԹԻՒՆ երկսին, իւրաքանչիւրը 18X35 սմ.: — ԳՐԻ ԲՈՒՐԳԻԹ. Թանայ՝ սեւ, վերնադրը, սկզբնատողին ու սկզբնատողը կարմիր. սոր 19: — ՆԻՒԹ ԹՈՂԹ. իւրաքանչիւր թերթը զարկազակ է երկու երարու փակուած թերթերէ, որոնցմէ շատը բացուելով ծնւացած են աւելորդ դատարի էջեր: — ԿԱԶՄ կաշիպատ փայտ. կոնակի կաշին փրցուած ճանուած: — ՄԱՂԱՍԹԵՆԻՍ ՊԱՅՊԻՆԱԿ լիպ: ՎԱՅԱՄԻՆԻՍ միջկէ: — ԳՍԱՐԿ ԹՈՒՂԹ էջ 1ա—3թ. 189թ—190թ: — ԼՈՒՍԱՆ ԶԱՍՆԻՒԹԻՆ ու զարկազորը բաւական լաւ: — ԳԻՒԶ ԵՆ անծածոթ:

ԹԻՄԱՏԱԿԱԿԳՐՈՒԹԻՒՆԷ էջ 3ա (չպարտւ.)
լուսանկի տիր մուրազին զէզէտոյ յին եւ նոր նկերելոց:
էջ 4ա (ճակատի զարդին մէլ): ՅՅ քի Ե. Տր. Գաւթի Թիփի Իւշ2Ա արդին Բ. Ե. Ե. (Վերջի շոր տուր Թուի կարգւ. 'բու. Ե. Ե.):

25.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԹՒՄԻԹ = 1680.

ԹՈՒՂԹԹ 243: — ՄծծՈՒԹԹԻՒՆ 26X19X5 սմ.: — ԳՐՈՒԹԹԻՒՆ երկսին, իւրաքանչիւրը 16, 5X5 սմ.: — ԳՐԻ ԲՈՒՐԳԻԹ. Թանայ՝ սեւ, սկզբնատողին ու սկզբնատողը՝ կարմիր եւ վարակազոյն. սոր 23: — ՆԻՒԹ ԹՈՂԹ: — ԿԱԶՄ կաշիպատ տախտակ: — Իրք պահպանած դրուած են սկզբին եւ վերջն մէկ մէկ թերթ թողով մաքորդ բուրդի տեսարանի մը: — ՀԱՆԳԻՄՍԻՆ լաւ: — ԳՍԱՐԿ ԹՈՒՂԹ էջ 71ա—73թ, 184թ—185ա, 243թ: — ԼՈՒՍԱՆ ՊԱՅՊԻՆԱԿ շատ անծածակ, մեծազիւ պատկեր սկզբնատողին մը կա միայն Յովհաննէս սկզբը շատ տգեղ: — ԳՐԻԶ Յովհաննէս երեք. տէր Ալուպէկ, տեղ մարմարի զեղ. Թուական՝ ԻժԻԹ = 1680:

Այ պարունակէ. Մատթէոս էջ 1ա—70թ. Մարկոս էջ 74ա—116թ. Դաւիթ էջ 117ա—184ա. Թովհաննէս էջ 186ա—241ա:

ԹԻՄԱՏԱԿԱԿԳՐՈՒԹԻՒՆԷ էջ 116թ. Գրեցաւ նր աւետարանը յիշատակի իւր եւ մեղաց իւրոց հորն իւնարին. եւ մեր շահագին. եւ կենեկին զուլած. եւ որոցն ի գաւառիկն ի յՅջ. եւ ձմ արան մերտաւ. եւ ետեւ զառ. երայ եկեղեցուն որ անու Նորակունք տա. Ազախմ զեղ զառք Տէրոց, յորմ նր աւետարան. ինքնուրոյց. զուլուրէին յիշեցէ եւ նծ ոգորմ ասացէ: եւ նծ էնկ ոգորմսցն ի գալտեանն իւրոյ տմնն:

էջ 241ա (Գլխուր յիշատակարան). Թըւին ածիթ. աւարան. Երշտատկարան. Աւետարանի: Գառք յեղակի եւ աւհիհասակ գաւառութե. ազնեկանն կոտարեւոյ եւ անասնմանն ի յՅջ. եւ սոր սրբ. ի յՅջ. եւ ի յՅջ. [Ը] արհեւ ան անեակալի. եւ նորն օգնականութե. Թի աւարտեալ. եւ աւհիհասակ. եւ հոգիաւոր աւետարան զոր շաղկապեալ է երանելի՝ աւետարանչուն շատ բազում գրուեց ի մի յատայն ինկեղմով. հաւաք զոր արւեստակալ անուշաղբի ծաղկունց իւրեկեղեցակ բազմութե որ շատ հոգւոյն յատկութի գաղափարեղմ. շատ յազոյն արժացելոցն գաւառչութեցն. առ ի կէն զեցի յարմարեալ. յօգիւ իւրազուրի գիւրին գաղափարեալ զի՝ յայտնանէ կատարելութի: [2] որք աւետարանք: ի բազում գաղափար: [2] որք կենեկանն կենեակն. մարք եւ տարն արհիւ եւ յով: [2] որք երկնութեալ աշխարհիս. հոյ եւ իւր. եւ օր՝ հակապակ անհաշուելի եւ սրբիկ անհայտելի: [2] որք զիւր անասն երբորդուէ հայր եւ որդի՝ հոգի: [2] որք զիւր բնեղեցի ի զարկանն մտահոտ զեանց յազնեակալ յազնեկն յառաք իւրազուրի. առ ի տիրեցալ առաքան. փրան. զէնն թողրիւ եւ երբառեալ. եւ սոցս զարդ մանուպէս իւրեղմ աւհիհասակ՝ ի կենեականն ազնեկն առաքանէր զպարտեալ միտ մարդկային բնուն. Նոյն օրինակ շատ անու թնն. երկիւրեկ քառակերպան աւթունչ. զանմարմնաց սոր տեսնելով բազմալ՝ ի փառայն աթոռ իմանելի ջուրմամբ զինամա բար բնութե զանկարկուն. որ նմանակ եւս տիրաբար բերմամբ նշանակէ. եւ զիննն առ ի հոգմինն. Հարկեցն անմահից. զմահանացուն աւելն հարչորոց: Իւս ի զեակատար հանեալ փառս. զի զի փառայ թղրն քն փառակից հոր եւ հոգւոյն սրբի զմիտ առեալ ընութի ինքեան. սիւսոցն նծութեան. ուսուցանելով մի սրբի դաւանել. որ յայ հորէ. եւ որ մարմնաց նր կուտն աւանա միջ զոր աւետարանական ուսուցանել քանք մինչ ի կարն հասանուր հաստատահաստատ կ'ըրոց. ի նոյն յարեղմ յաւարկանանք քարգորութե. որ զնման կուն զարբազանութի զորմայն զաւանա ի բազմաց ուսու ի հաստատել եւ զինանն յաւանանանան ընդունել անու նր. էթէ յի քն ի որդի ի յայ զնչն յայտնան հաստատել: Եւսայն տեսնել զբարեկէն զուլած. եւ որդիք որ է փոխեալ առ քն. երկեայն. տուր աւան իւլատուրն յարմին. նծատուրն. եւ զպտուրն. սէկարն. մարմնան. հոգիաբնէն զաւանք. եւազարն. յիշեցէ ի քն. եւ ոգորմն. ասացէ: Գրաթմակ յիշեցէ նծատուրն եւ բարեկէն. յուլակէն. եւ հայր եւր. զանաբարն. մայրն շահակն. եւ երբայ առաքելին (ա. նունը բայ) եւ քուրքն մարգարտին. եւ որք կարչոր. նծ ոգորմն ասացէ ի Ալըզ գրեցաւ նր. աւետարան

ի ձորն ուրիշ ի թիճն վերապոյ, ի գեղն որ կոչի ձարս-
մարն, ձևամի սատարանն իրիքու յոյճանիս ՚ի երև-
մայո, յիշուպէի եւ գուակն եւ ստացան զսա. Տա-
լայ վաստակոց ի բնաց յիշատակ իւրոց. եւ ծնողաց
իւրեան: Արդ յիշեցի զարեւոյս սիրն. որ լուեալ էր
ի նր գրոց. որ առ երանի որ ունեցի՝ որդի սիրիք. եւ
զայս ի մահ պահեալ էին, եւ մ'ընոյ որդի ոչ ունէին,
ստացան զնր աւետարանն որդի Տոգեւոր. հասն զսա.
էրազ նորակունց էկեղեցուն յիշատակ իւրց. եւ ով
որ անգործ, թէ քնից եւ մալգունաց ի թէ աշխարհակոց
գողանալ եւ կամ ծախելոյ, նոցով կայինի առցե եւ ընդ
յուրոյսի. զասեցե զմ'ն: Թէ ինչ ապէ թէ ստարաց,
սի իշեացե թէ կիցոց. Տանդիսի իմու գաւակի. ապա
մերձ զայ. Տաւաարմու ի անէ: Արդ եւ երես ան-
կեալ ապշե՞մ զք՞ քնէք. եւ սիցեւոք: որք Տանդիսիք
զնր աւտորն կրոյ կամ օրինկոյ յիշեցի յոյճանէս
զծող եւ ան ոչոր՞ ստացք. եւ անն ենզ՝ ոչք'սացի ի
միւսանեամ՝ զաւտեանն իւրոյ ամ'ն երկից երեքից:

26.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

22Ե = 1336:

ԹՈՒՂՈՒԹ 305: - ՄԵԾՈՒԹՈՒՆՆ՝ 23X16X9 սմ.:
- ԳՈՒՆԹՈՒՆՆ՝ ԵՐԿԱԿԵ. Իւրաքանչիւր՝ 18X5 սմ.: -
ԳՈՒ՛ ԲՈՂՈՂԻՐ. սկզբնատողը եւ սկզբնատանը ա-
ղիւսագոյն. տող՝ 20: - ՆՆԻԹ՝ ԹՈՒՆԹ: - ԿԱԶՄ՝ Կա-
շտակ տանիտանէ: - ՄԱԳԱՂԱԾԵՈՅ ՊԱՀՅԱՆԱՅ
սկզբն եւ վերէն մէկ մէկ թերթ, առանց միջն
մտարկանն երկաթագիր անտարանի մասցորդ, Եր-
կորոց անցման երկաթագործ ընդունիչ քերտու
գրութեանը: - ՀԱՆԳԱՄԱՆՆ՝ հիշացմ ու կարկասծ: -
ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂՈՒԹ՝ 12 Ե, 15Ո, 23Բ, եւ 30ԵԲ: - ԼՈՒ-
ՍԱՆՅԱԶԱՐԻՍՈՂ եւ զարդագործ խնդր քաներ ԵՍ.
պատկեր շուրի: - ԳՐԻՉ ԳՐԵ՛ ԳՐԵՂՈՒՍ. տե՛ր ԳՐԵՂԸ.
տեղ՝ Մարմանց գիւղ. Թուական՝ 22Ե = 1336:

Ար պարունակէ. եւ անքի կարգաբանութի էլ 1բ—
15ա. Մատթեոս էլ 7ա—9Բ. Մարկոս էլ 9Ե—
15ա. Ղաւկոս էլ 151ա—23Բ. ԵրզՏանեւ էլ
240ա—303ա. Եսայիս էլ 303ա—304ա.
Իրք կոշիկ շնացելոյ էլ 304ա—բ:

ՅԻՇԱՍԵԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՒՆԻ Ե՛ 12 9ԵԲ. Զգրի-
գրիս գրողս յիշեալ ով պատուական եղապոյ:

Է՛լ 149բ. Ով պատուական եղապոյ որք Տան-
դիսիք նր աւետարանի զեկողացեալ գրիչ գրիգորիս
եւ զմանգոն իմ զայրապետ քնա: եւ զիմաստիկն եւ
զայլ արեան մերձաւորն իմ աղայեմ յիշէ ի քն. եւ
զուք եւ ձերն յիշեալ լինիք առաջ յիշ. ամենա:

Է՛լ 239ա. Զանգարտոս գրիչս յիշեալ որ գրի-
գրիս անունն կայ մեզ եւ ձեզ տի՛ ոչորմ. միշտ զայս
գրէի նայ արգիւտայտն զանն ի վերայ արե՛ իմացն զնայ
ան աւգանն լինի նմա եւ ան՝ քրիտանեկց ամեն ամեն
նշիցի:

Է՛լ 304բ (զիշուոր յիշատակարան). փառք ամե-
նանք երբորդութեն եւ մի անութի Տաւր եւ արգոյ եւ
Տոգիսի միջոյ այժմ եւ յաւիտեան ամեն: Թ՛վ 22Ե:
Աւգիւնեալ կենդանորեան ձեռ որ եւ կարգութի տե-
ութի իմ Տաւանել ՚ի լուսնն նր աւետարանիս: Որ
գրեցաւ ձեռամբ յոզնամիջ գրիչ: Սուտանուն գրիգո-
րեան: ի գեան զս որ կոչի Մարմանց: ընդ Տաւանեաւ նր

անծանեալ եւ այլ արքայս Աղաւեմ. զամենեան որք
Տանդիսիք ան տեսութի կամ աւրիական. իտալուի եւ
եւ ս(ի)պանաց անեղազ(ի)ր ինելլ, զի մեր կարս այս-
չափ էր: Եւ եւ յերես անկեալ ապշեմ զեկ ով նր
Տաւր եւ երբաք: Երիշլ զմեզ եւ զմանայն մեր եւ
զամենայն արեան մերձաւորն ի մարդասոյլ յարգութ
մեր: եւ քոք եւ մեր յիշեալ լինիք առաջ յիշ (չա-
րուսակութի նր էթի կոյ, կարուած եւ տեղը օպիտակ
Թուղթ է կոչուած):

27.

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Յ Ո Ւ

?

ԹՈՒՂՈՒԹ արդ վիճակն մէլ 293: - ՄԵԾՈՒ-
ԹՈՒՆ՝ 15X10.5X5 սմ.: - ԳՐՈՒԹՈՒՆՆ՝ մասինք: -
ԳՈՒ՛ ՆՈՐ. Թանայ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողն
ու սկզբնատանը աղիւսագոյն. տող 22, սկզբաւ 67րդ
էջն՝ 20: - ՆՆԻԹ՝ ԹՈՒՆԹ: - ԿԱԶՄ՝ Նախկին կարե-
պատ փայտէն կը մայ վերջն լողին կաշին: - ՀԱՆ-
ԳԱՄԱՆՆ՝ զայրապետ, սկզբն, մէջն եւ վերջն
պակաս. միջն մասերը մեծ մասամբ մարու են: -
ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂՈՒԹ՝ ըկայ: - ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻՍ ու պատ-
կերներ զան. զարդագրերը՝ միջակ: - ԳՐԻՉ՝ Թուսն
տիրացու. տե՛ր՝ Արուսիւն. տեղ եւ Թուական՝ անյայտ:

2Եւ առաջին կը պարունակէ.

1. Հերձուածոցնեքու պատմութիւնը (սկիզբէն
պակաս). էլ 1ա—4ա:
2. Այս եւ իւրաքանչիւր որ Տաւրեայ կան որքոյ
մարմին(քն) ի կոտանդիւնուպատկան: Առաջին
փառաւոր եւ ան յեկեղեցին... էլ 4ա—6բ
(վերջն պակաս):
3. (Սկիզբն պակաս)... Իրիւր գրուտար իմաստուն
ոչ առնոյր յանձն փառաւորի ի նմանէ. այլ
ինքն զած փառաւորք անեղվ մեծացուցե
անն իմ զոր... էլ 7բ—բ:
4. Գրեալ է ի գիրս մակարայեցոցն թէ բ թա-
գաւորք մարանէին ընդ միւսեան. աղէքսան
գրու եւ զեմարտ... էլ 7բ—14ա:
5. Երբամ՝ մերձեցաւ յս յե՛մ ը յերեսոյ ցաշա-
կեքա իւր. գնացեք ի գեղը ընդգե՛մ մեր է...
սահս թէ եւ քրիտանն (վերջն պակաս) էլ
14ա—16բ:
6. Աշխարհաբանութիւն (սկիզբէն պակաս). էլ
17ա—33ա:
7. Պատմ. սք. զեղարեւանն եւ այլ անաւրիան-
կանացն քրիտոսի Աստուծոյ մերոյ: ի սուրբ
եւ իրկական անաւրիանականաց... յորում էր
թիվն 67ր, էլ 33ա—35բ:
8. Ռուսաւորաշխարհաբանութիւն մը. Նախ սկիզբն
նր որ քաղաք է հիւստանական (վերջն պակաս).
էլ 35բ—37բ:
9. Զանապալ կրեանական Տարցուձեր, ինչպէս թէ
մի թիպանոց Երուսալ, ինչն թիպանոց, ին-
չն մարտուցաւ. եւն (սկիզբն պակաս). էլ
38ա—66բ:
10. Վկայաբանութիւն Ս. յովնէմոսի յորժամ
խորհեցաւ երթալ յերկիրն երանելեայ, Յէր
Աժ. ամենակալ առաջնորդեալ ինձ... էլ
66բ—85բ (վերջն պակաս):

11. Պատմ. Սբ. Խաչաժայռայն Քի. որ Հայրենեաց կոչե... Մտերկայ արքայնն հռոմայեցոց Քանդի առեալ էր նորս կին... վարք պատրիկ դնաց երկրպագութիւն որ նշանին վաղաքայ եւ շինեաց զեկեղեցիսն բժան ի փառս Քի այ մերոյ. էլ 86ս—116բ:
12. Կրօնական Տարցուձեռն (սկիզբէն պակաս). էլ 116ս—120բ:
13. Պատմառ. երկրորդ թիւին պատասխանի պատմութեան գրոց սրբոյն Գրիգորի... (Ջեներ Գլակի եւ Յովհան Մամիկոնեանի պատմութիւնը էլ 121ս—218բ:
14. Ոպ գրեալ է թէ թագաւորն Եղիկիոյ հիւանդացաւ եւ մեք էր ի մեռանել... զի ոչ գիտես վարկենէ աի լինի ասէ առաքեալն. էլ 219ս—221բ:
15. Վրդպի սրբոյն գրիգորի եւ բարոյի Ասացեալ (իմա Հարցունք Սրբոյն բարոյն եւ պատասխանիք Ս. Գրիգորի. էլ 222ս—229ս):
16. Այլ Հարցոց եւ պատասխանիք Վասն ծնընդեան Քի, զի որ հոգոյն առ կոյսն, զի յղուժեան կուսին, զբեթղիշեմի եւն. էլ 229ս—260բ:
17. Մեկնարանական, սոմարական, քերականական, պատմական եւն խոսն անդիկութիւններ. հարց ու պատասխանեով, էլ 260բ—290ս. ասոց մէջ հետաքրքրի են՝ Ջիւնէ եւ քերականութիւն էլ 271բ—273ս, քերթողք Հայոց, զի հայոց եւն էլ 273ս—74ս, մասունք քերականութեան էլ 274ս—76բ, Հայրենի սեռք էլ 275բ—77ս, զարարական ոճ է ասացեալ էլ 287բ, բուն ձայնքն էլ 288բ):
18. Յաղագս շնութեան եւ պոսնկութեան. էլ 290ս—292ս:
19. Որպէս գրեալ է թէ թագաւոր մի ունէր որդի մի բարի եւ ազօք սակեր (վերջ պակաս) էլ 292բ—293բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԿՐՈՒԹԻՒՆԻՔ ԷՂ 171բ. Այս գիրք կարգեց եւ թարգմանեց որ է ի սուս Մարտիկ Մախանձիքի գրեալ գաղղեմկոյսեր Հարութիւն Հայրաբարեաց զարարանց 1701 ամի 'ի Ք. Մեգիմա:

Էլ 172բ—173ս. Книгу зря прогрозъ и перевозъ юнкеръ Лаваревъ въ 801 гоубъ Декабра 1го Въ Меккѣ. Писанъ Богъ насъ отъ таекихъ провозовъ, какъ Магюмета.

Էլ 192բ. Այս գիրքը կարգացրի Հայրապետով էլ ք մօրն. Каказъ кейстеръ Верхкозовъ въ селекин Делжаибъ 1874 г. Января 14.

Էլ 218բ (Բուն գրչէն է). Որ ողորմ շատացող գրոյս մասնեան արութենին եւ ծնացայ սորին: Եւ զգծող սորս՝ զմիջապարտ թուում տիրացուն. եթէ ով որ կարգայ կամ արեմակէ. Հայր մեզայն յիշատակէ եւ ինքն յիշեալ լինի առաջին անգիտանին զի ամեն Հայր մեր որ յերկնս մը եղեցի անուն Քո:

(Հարսն—իւնէ)

ՀՐԱԶԻՆՆ Ծ ԱՏԱՌԻՄԱ

Ա Յ Մ Ա Ր Գ Մ Գ Ր Ա Վ Ա Ն

ՊՈՆՏԱԿԱՆ ՌՈՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԵՐ

Մ Ա Ս Ն Ա .

ՀԵՏՈՋՈՅՆԱԿՆ ՌԵՆԻՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՊՈՆՏՈՍ

Յ. Գ. Կ. ԱՆԳԵՐՍԵՆԻ

ԺԱ. Նէոկեսարիայէն Աղիս գետ:

(Հարսն—իւնէ)

§ 37. ՄԱՍԱՍ: — Խաւսայի տաք Ջերմակները՝ «Φακιστήριον» (θερμά των φακιστών) այսօր ալ հետադէմ ժամանակներէն նուազ «գառախոր յոյժ» (υγίεινα σφοδρα)՝ շէն համարուի: Միակ հետաքրքրական արձանագրութիւնը (գոթաբարեար կեր կարած), զոր հասօրինակեցինք, շնորհակալութեան ընծայագիր մէն է ուղղուած Առողջութեան Դից՝ «Տէր Աւիղիտ» (Αναξ Ασκληπιός), եւ ուրիշ ընծայականներ հիւանդէ մ'որ Ջերմակներու օգուտ տեսած էր (Թ. 25): Ի զոր փնտռեցինք այն յոսանք հրատարակուած շաքիկան արձանագրութիւնը Թ. 26. եւ ի վերջոյ գտանք որ այն շինուածը՝ որուն մէջ էր նշյալ, կործանուած է, եւ արձանագրութեան մարմարեղ քարը կտոր կտոր եղած, որուն հաստակատարներէն մին տեսայ մզիթիթին քով պատի մը մէջ. Քաղաքին մէջ գտնուած երեք մզոնքարներէն՝ զորոնք արդէն 1893ին հրատարակած են Munro եւ Hogarth՝, գտնէ երկուքը մեր նկարագրած ճամբուն կը վերաբերին: Իսկ XVI թուականի զոյցքն՝ նախ թէ նաւորդեմէ կըլնի (caput viae) է Աէդր-Քեօփրի, որ 16 1/2 անգլ. մղն հեռու է. եւ երկրորդ թէ քարերն իրենց նախնական տեղէն հաս թերուած են՝ մեկուկու մղնէ զիւ մ'անկի հեռաւորութենէ մը: Մեք յաջողեցանք ասոնց ծագման հետքը գտնել: Երբ հնութիւններ կը փնտռէինք՝ Սոսոսուս, գիւրջը խաւսայի 40 վայրիկեան հեռու գեղի ի հիւսիսային-արեւմուտք, զիւրացիք պատասխանեցին թէ հիմայ շունին օրեւէ հնութիւն, բայց իր հաստատելին թէ ունեցած էին երկու «գրուած կոթորներ», որոնք իրենց զիւրին մտքը գտնուած էին, բայց անխնայօրէն տարուած էին խաւսայի կառավարչատունը (konak, «գոնաք») — եւ այս տեղեկութիւնը լեռնին հաստատուեցաւ՝ երբ յետոյ հեռաւորութիւնները շաքիցցինք:

§ 38. Խաւսայէն (Օդոսոս. 10) ելանք բայց եւ մշակուած կողմակի հոյժուն, որուն բերանը կ'իւնայ քաղաքը, Սոսոսուս՝ գիւրջին վայրէն, ուր

1 Հ-Գլլթը, անգ, էլ 335: Khavsa, «Գաւլա») 2 Մարտիկ, էլ 560: 3 Ի R. G. S., Suppl. Papers, III, p. 96 ff. — 4 Էրբ. Թ. 422—424: 5 Sussa-utech, բայց կ'երեւոյ թէ ուղագոյն ձեւն է Sussawudji (Սոսուս-Է): Կիրոսի բարեփոխման փայ (Հափուրէնի հեռանկեով) Sussandji կոչուած է: